

IN MEMORIAM IOAN GODEA: MOARTEA CA LECȚIE ETNOLOGICĂ

CAMELIA BURGHELE

„Obiceiurile, fiind parte integrantă permanentă și neeliminabilă a modului de trai al oamenilor, făcând parte dintr-un sistem de viață care nu a fost până acum schimbat, continuă să-și păstreze, în mare parte, funcțiile și formele vechi”, scria, în urmă cu câteva decenii, ilustrul nostru profesor Mihai Pop (*Obiceiuri tradiționale românești*, editura Univers, București, 1999, p. 198). Ca etnolog al vremurilor noastre, am avut ocazia să verific acest lucru în teren, la slujba de înmormântare a profesorului Ioan Godea, la Bârsa, în curtea casei sale. M-am numărat printre cei mulți care l-au condus pe drunul către lumea celor dreți pe profesorul Godea: o „petrecanie” cum se spune la noi în Sălaj, în care l-am petrecut cu adevărat, pentru ultima dată, pe colegul, profesorul și prietenul nostru.

Cred că ne-a privit de sus, dintre îngeri și a făcut glume pe seama noastră, cum îi era obiceiul atunci când ne întâlneam. Dar rânduiala – fundamentul temeiniciei satului tradițional românesc – a fost păstrată: familia a plâns la căpătâiul lui, noi am pus flori lângă sicriu, curtea a fost plină de oameni care l-au iubit într-un fel sau altul. Dumnezeu a fost prezent și el, în chip vizibil: sub coroanele mortuare agățate pe pereții casei, erau înfloriți, paradoxal, de Crăciun, pe ger, o mulțime de ghiocei. O minune. O mirare. Și, desigur, o largă paletă de interpretări etnologice magico-rituale.

Sicriul a fost dus la biserică pe brațe de foștii doctoranzi și colegi. Biserica din sat, plină până la refuz, l-a primit cu toată rânduiala înmormântărilor. Toată suflarea satului (*moartea ca experiență colectivă*, cum spun antropologii) i-a cântat prohodul (toți vectorii sociali, culturali sau rituali ai morții sunt exemplar descriși de Nicolae Panea în *Folclor literar românesc. Pâinea, vinul și sarea. Ospitalitate și moarte*, editura Scrisul Românesc, Craiova, 2005, p. 24–36, de unde i-am și preluat). I-ar fi plăcut, cu siguranță, corul bărbătesc, frate cu cel din Finteuș, care a fost absolut fantastic: ferm, articulat, fără ezitări, demn, așa cum s-a convenit. Preoții, opt la număr, au vorbit despre durerea familiei îndoliate lăsate în urmă, dar și despre mântuire și viața de apoi (*post-existența conștientizată odată cu moartea*).

Un fost doctorand, preot, a predicat despre ce și cât înseamnă să ai un nume pe pământ. M-am gândit instinctiv la Sorescu: muzeele din București, Canada, Timișoara sau Oradea, volumele despre arhitectură, pălincă, biserici sau pedepse, zecile de doctoranzi, sutele de articole publicate, miile de fotografii de arhivă sau notițe scrise cu pixul „trebuiau să poarte un nume”, iar preotul l-a rostit de mai multe ori cu respect: se numeau „Godea”. Preotul paroh, vizibil marcat, nu a venit cu pilde din Biblie și nici cu versete lacrimogene. A vorbit simplu și uman, ca în vechile cărți populare, despre „săteanul Godea”, despre „creștinul Godea”, despre „vecinul Godea”, cel care da binețe, ca tot țăranul, în fața casei, trecătorilor, cealaltă față a eruditului profesor universitar conducător de doctorate, dar la fel de uman, de jovial, de altruist (*moartea ca experiență personală, ca dăruire de sine*).

Și colindele. Corul bărbătesc cântând *O ce veste minunată...* cu siguranță i-ar fi plăcut mult. În ordinea blagiană a transcendenței care coboară dinspre cer spre pământ, cerurile se deschid de Crăciun: lumea viilor își sporește frumusețea iar cei morți sunt binecuvântați și ajung direct în lumea cerurilor, scutiți fiind de toate acele negocieri de la vămile văzduhului, sortite muritorilor de rând. Profesorul Godea, înțelegător,

a lăsat familiei și prietenilor răgazul primei zile de Crăciun și a ales să plece în călătorie doar a doua zi, cu modestia sa dintotdeauna.

La ieșirea din biserică, cealaltă minune: afară ninge cu fulgi albi, ninge a uitare, a tihnă și a împăcare. Ghiociei din curtea de la Bârsa păreau cu atât mai ireali. Și, paradoxal, cimitirul a părut mai cald, deși începea să se albească.

Cum ziceam, totul a fost ca la carte; toate secvențele ritualului au fost parcurse cum se cuvine, garanție a odihnei veșnice (Nicolae Panea, *Gramatica funerarului*, editura Scrisul Românesc, Craiova, 2003, p. 26 și urm.): priveghiul (*veghea rituală*), drumul (*vectorul funerar*) către biserică și cimitir (*moartea ca eveniment public*), cortegiul funerar (*reconfigurarea socială*), pomana (*ospitalitatea rituală și contra-darul*). Ultimul curs de etnologie al profesorului Godea, ultima sa conferință.

Am plecat de la Bârsa lui Ioan Godea cu sentimentul că am fost pe teren, să văd o înmormântare, ca material de studiu. Aproape că l-am auzit rânzând: „Și ce mai faci tu, Camelie, fata mē?”, și, imediat, ca de obicei: „Da Hanibal ce mai face?” (Hanibal era Andrei, fiul meu). Am mai spus: eu cred că undeva în cer, deasupra norilor, Dumnezeu a rânduit o „secțiune de etnologie”, la o conferință pe tema culturii tradiționale românești: pe rândul din față, stau, vorbind despre rostul omului și marea trecere sau despre ce a mai rămas din satul ardelean de altădată, ca Bârsa, Ion Șeuleanu și Tiberiu Graur. Iar acum, cuminte, s-a așezat lângă ei și Ioan Godea.

